

מחברת ערכין - ד

מסכת ערכין פרק ד

(יז,א) משנה השג יד בנודר, והשנים בנידר, והערכין בנערך, והערך בזמן הערך.

השג יד בנודר, כיצד? עני שהעריך את העשיר, נותן ערך עני, ועשיר שהעריך את העני, נותן ערך עשיר. אבל בקרבנות אינו כן - הרי שאמר "קרבנו של מצורע זה עלי" - היה מצורע עני, מביא קרבן עני; עשיר, מביא קרבן עשיר. **רבי** אומר: אומר אני: אף בערכין כן. וכי, מפני מה עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני? שאין העשיר חייב כלום. אבל עשיר שאמר: "ערכי עלי" ושמע עני ואמר: "מה שאמר זה עלי", נותן ערך עשיר:

גמרא השג יד במעריך הוא, כדכתיב: (ויקרא כז) "אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן".

השנים בנידר. {בנערך הוא! אאידי דאמר "השג יד בנודר" אמר נמי "השנים בנידר

השג יד בנודר כיצד? עני שהעריך את העשיר, נותן ערך עני: מ"ט? דאמר קרא: "אשר תשיג יד הנודר" - בנודר תלה רחמנא. אבל בקרבנות אינו כן - הרי שאמר: "קרבנו של מצורע זה עלי", היה מצורע עני, מביא קרבן עני. {ואע"ג דמדירו עשיר? (ויקרא יד) "ואם דל הוא" אמר רחמנא, ולא דל הוא! אמר **רבי יצחק**: כשהיה מדירו עני.

{ודלמא עליה דידיה חס רחמנא, אמדירו לא, דהכתיב "הוא"? אמר **רב אדא בר אהבה**: "ואין ידו משגת" לרבות את הנודר.

{אבל מדירו עשיר, הכי נמי דמייתי בעשירות. ~א"כ, מאי "אבל בקרבנות אינו כן"? **(יז,ב)** אחדא אמצורע עני ומדירו עני, וחדא למעוטי מצורע עשיר ומדירו עני. סלקא דעתך אמינא: הואיל ואיתרבו, איתרבו - קמ"ל - לפי שמצינו בערכין, עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני, יכול אף זה כן - ת"ל: "אם דל הוא". {ולרבי, דאמר: אומר אני: אף בערכין כן, אלמא אמר בתר חיובא דגברא אזלינן, והא לא צריכא, קרא למעוטי הוא - למעוטי מאי? למעוטי מצורע עני ומדירו עשיר - סד"א: הואיל ואמר **רבי**: בתר חיובא דגברא אזלינן - קמ"ל:

משנה היה עני והעשיר, עשיר והעני, נותן ערך עשיר. **ר' יהודה** אומר: עני והעשיר וחזר והעני, נותן ערך עשיר. אבל בקרבנות אינו כן - אפילו מת אביו והניח לו ריבוא, או ספינתו בים ובאה לו ברבואות, אין להקדש בה כלום:

מחברת ערכין - ד

גמרא עני והעשיר: (ויקרא כז) "אשר תשיג יד הנודר"; עשיר והעני: "על פי אשר תשיג". **ר' יהודה** אומר: אפילו עני והעשיר וחזר והעני, נותן ערך עשיר. מ"ט דר' יהודה? אמר קרא: (ויקרא כז) "ואם מך הוא מערכך" - עד שיהא במכותו מתחלתו ועד סופו. {אלא מעתה, (ויקרא יד) "ואם דל הוא", הכי נמי, עד שיהא בדלותו מתחלתו ועד סופו. ~וכי תימא: הכי נמי, והתנן: מצורע שהביא קרבנותיו, עני והעשיר, עשיר והעני, הכל הולך אחר חטאת, דברי **ר' שמעון**. **רבי יהודה** אומר: הכל הולך אחר אשם. ותניא: **ר' אליעזר בן יעקב** אומר: הכל הולך אחר צפרים. הא אתמר עלה: אמר **רב יהודה** אמר **רב**: ושלתן מקרא אחד דרשו: (ויקרא יד) "אשר לא תשיג ידו בטהרתו" - רבי שמעון סבר: דבר המכפר, מאי ניהו? חטאת! ור' יהודה סבר: דבר המכשיר, ומאי ניהו? אשם! **ר' אליעזר בן יעקב** סבר: הגורם לו טהרה, ומאי ניהו? ציפרים! ואלא "הוא" למה לי? כלרבי כדאית ליה, ולרבנן כדאית להו.

{אלא מעתה: (ויקרא ה) "והוא עד" - עד שיהא כשר מתחלתו ועד סופו. וכי תימא: הכי נמי, והא תניא: היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו, ונעשה חתנו; פקח ונתחרש; פתוח ונסתמא; שפוי ונשתטה - הרי זה פסול. אבל היה יודע לו עדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו (**יחא**) ואח"כ מתה בתו; פקח ונתחרש וחזר ונתפקח; פתוח ונסתמא ואח"כ נתפתח; שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה - כשר. זה הכלל: כל שתחילתו וסופו בכשרות, כשר. אשאני התם דאמר קרא: (ויקרא ה) "או ראה אם לא יגיד" - בראייה והגדה תלא רחמנא מילתא, והא איכא. ~ואלא "והוא" למה לי? לכדתניא: ראה סיאה של בני אדם עומדין, ועידיו ביניהן, ואמר: משביעני עליכם אם יודעים אתם לי עדות שתבואו ותעידוני, יכול יהו חייבין? ת"ל: (ויקרא ה) "והוא עד", והרי לא ייחד עידיו; יכול אפילו אמר: "כל מי?" ת"ל: "והוא עד", והרי ייחד עידיו:

אבל בקרבנות אינו כן וכו': {אביו מת והניח לו ריבוא, עשיר הוא <אמר **ר' אבהו**: אימא "מניח לו ריבוא" {פשיטא! אכשהיה אביו גוסס. מהו דתימא? רוב גוססין למיתה - קמ"ל. {ספינתו בים ובאה לו בריבואות, עשיר הוא! אמר **רב חסדא**: כשהיתה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים. {והאיכא שכירות? אשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף. {ותיפוק ליה משום ספינה? אהא מני? ר"א היא, דתנן: **רבי אליעזר** אומר: אם היה איכר, נותן לו ((למדיר)) צמדו, וחמר נותן לו חמורו((ולא נוטלים אותם מהם)):

מחברת ערכין - ד

משנה השנים בנידר. כיצד? ילד שהעריך זקן, נותן ערך זקן; וזקן שהעריך את הילד, נותן ערך ילד. הערכין בנערך. כיצד? איש שהעריך האשה, נותן ערך אשה; ואשה שהעריכה איש, נותנת ערך איש. והערך בזמן הערך. כיצד? העריכו פחות מבן חמש ונעשה יתר על בן חמש; פחות מבן עשרים ונעשה יתר על בן עשרים; נותן בזמן הערך:

גמרא ת"ר: אתה הקשית דמים לערכין, ((לענין)) מרגלית לקלים, ו((לענין)) לידון בכבודו. יכול נקיש ערכין לדמים, שיתן כשעת נתינה? ת"ל: (ויקרא כז) "כערך יקום" - אינו נותן אלא בזמן הערך:

משנה יום שלשים כלמטה הימנה; שנת חמש, ושנת עשרים, כלמטה מהם, שנאמר: (ויקרא כז) "ואם מבן ששים שנה ומעלה" - הרי אנו למדים בכולן משנת ששים - מה שנת ששים כלמטה הימנה, אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה הימנה הן. {אם עשה שנת ששים כלמטה ממנה להחמיר, נעשה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנו להקל?!} ת"ל: "שנה שנה" לגזירה שוה - מה שנה האמורה בשנת ששים, כלמטה, אף שנה האמורה משנת חמש ושנת עשרים, כלמטה ממנו, בין להקל ובין להחמיר. ר"א אומר: עד שיהו יתירות על השנים חדש ויום אחד:

גמרא מופנה, דאי לא מופנה, איכא למיפרך כדפרכין - "שנה שנה" יתירי כתיבי. עלימא מתניתין דלא כרבי, דאי רבי, האמר: עד ועד בכלל, דתניא: (שמות יב) "מיום הראשון ועד יום השביעי" - יכול ראשון ולא ראשון בכלל, שביעי ולא שביעי בכלל, (יחב) כענין שנאמר: (ויקרא יג) "מראשו ועד רגליו" - ראשו, ולא ראשו בכלל; רגליו, ולא רגליו בכלל - ת"ל: (שמות יב) "עד יום האחד ועשרים לחודש בערב". רבי אומר: אינו צריך - ראשון, וראשון בכלל; שביעי, ושביעי בכלל. אפילו תימא רבי - שקולי משקלי קראי. מכדי כתיב: (ויקרא כז) "מבן חודש ועד בן חמש שנים", תו "מבן חמש" ((גכתיב גבי "ועד בן עשרים שנה")) למה לי? הילכך אישתקלו להו.

אמר מר: "ראשו" - ולא ראשו בכלל; "רגליו" - ולא רגליו בכלל. מנלן? איבעית אימא: שאני סימנים דגופו מסימנים דראשו; איבעית אימא: (ויקרא יג) "לכל מראה עיני הכהן"

ר"א אומר: עד שיהו יתירות על השנים חודש ויום אחד: תניא: ר"א אומר: נאמר כאן "למעלה" ונאמר להלן: (במדבר ג) "חודש ומעלה" - מה להלן, מבן חודש ויום אחד, אף כאן, חודש ויום

מחברת ערכין - ד

אחד. {ואימא: כי התם - מה התם, חד יומא, אף כאן, חד יומא?
<א"כ, ג"ש מאי אהני?

ת"ר: שנה האמורה בקדשים, שנה האמורה בבתי ערי חומה, שתי
שנים שבשדה אחוזה, ושש שנים שבעבד עברי, וכן שבבן ושבבת,
כולן מעת לעת. שנה האמורה בקדשים מנלן? אמר **רב אחא בר**
יעקב: אמר קרא: (ויקרא יב) "כבש בן שנתו" - שנתו שלו, ולא של
מנין עולם.

שנה האמורה בבתי ערי חומה, דכתיב: (ויקרא כה) "עד תום שנת
ממכרו" - ממכרו שלו, ולא שנה למנין עולם.

שתי שנים שבשדה אחוזה, דכתיב: (ויקרא כה) "במספר שני
תבואות ימכר לך" - פעמים שאדם אוכל שלש תבואות בשתי
שנים

שש שבעבד עברי, דכתיב: (שמות כא) "שש שנים יעבוד
ובשביעית" - זימנין דבשביעית נמי יעבוד

ושבבן ושבבת, כולן מעת לעת. למאי הילכתא? אמר **רב גידל** אמר
רב: לערכין. **רב יוסף** אמר: לפרקין דיוצא דופן. א"ל **אביי לרב**
יוסף: מי פלגיתו? א"ל: לא! אנא אמרי חדא, והוא אמר חדא. הכי
נמי מסתברא, דאי ס"ד פליגי, מ"ד לערכין, לא אמר ליוצא דופן?
והאמר **רב**: הילכתא בכולה פירקא מעת לעת! |ואלא למאן
דאמר לערכין, מ"ט לא אמר ליוצא דופן? דומיא דהנך - מה הנך,
דכתיבא, אף הנך, דכתיבא. ואידך: אי סלקא דעתך דכתיבא, האי
שבבן ושבבת, (**יט,א**) "שבזכר ושבנקבה" מיבעי ליה!

ומאי שנא נקבה דכי מיזקנא קיימא אתילתא, ומאי שנא זכר דלא
קאי אתילתא? <אמר **חזקיה**: אמרי אינשי: סבא בביתא, פאחא
בביתא; סבתא בביתא, סימא בביתא: